Všichni vězni chtějí nějaký dopis dostat, protože jejich život je neuvěřitelně nudný, říká Eva Carbolová, která do věznic odeslala už tisíce dopisů FOTO MAFRA – PETR TOPIČ

Moji kluci z vězení

Do věznic napsala už tisíce dopisů. Těm, se kterými si píše nebo se s nimi vídá, neřekne jinak než „moji kluci“. S prvním vězněm si začala psát před dvěma desítkami let a dopisy si posílají dodnes. Eva Carbolová zastává názor, že i když lidé provedou něco špatného, měli by dostat šanci žít normálně a nikomu už neškodit.

BARBORA POSTRÁNECKÁ
spolupracovnice LN

K psaní dopisů do věznic se Eva Carbolová dostala přes charitu. „Když jsme zůstávali po mši v kostele, ředitel charity tam nabízel různé možnosti, jak pomáhat, ale mně se stále nic nezamlouvalo. Pak jednou řekl, že potřebuje odnést dopis z vězení faráři. To bylo ono. Kývla jsem, že to udělám. Po čase přišel další dopis a to už mě oslovili jako „tu od dopisů“ s tím, že na něj můžu odpovědět sama. Na ten první dopis se pak nabalovaly další a další,“ vypráví Eva. To bylo v devadesátých letech. S manželem pak začala pár věznic objíždět a s vězni se vídat. „Po letech v domácnosti byla cesta do věznice zajímavou změnou a také příležitost vyjet si s manželem někam sami. Bylo to sice náročné na psychiku, poslouchat všechny ty příběhy, ale zároveň nás to naplňovalo. I když to bude znít podivně, my jsme se s nimi cítili dobře,“ vypráví dál. V roce 2003 začala do věznic vozit školáky, zároveň pořádá ve školách besedy s propuštěnými vězni.

LN Stále si s vězni dopisujete?

Pořád, jen už ne tolik jako dřív. Jeden byl nedávno z věznice propuštěn, tak teď mám dva v dlouhodobé péči. Ale jak se znám, přibudou další.

LN Kolik jich bývalo dřív?

V dobách, kdy jich bylo nejvíc, jsem si psala současně tak s dvanácti vězni. Ani jsem netušila, že jich bylo tolik najednou. Před nějakým časem jsem se ale přehrabovala ve starých dopisech, koukala na data na obálkách a říkala si, že to muselo být fakt náročné.

LN A frekvence, třeba jeden dopis za měsíc?

Tak to mám teď a jsem ráda, když se odpověď moc neprotáhne. Tehdy jsem psala každému dva dopisy týdně, a když to někdo potřeboval, tak i víc. Psaní dopisů mě vždycky bavilo, jinak bych to ani nemohla dělat. Nejlíp se mi psalo v noci, špatně spím.

> Když jsou venku, rádi by si vše vynahradili. To je asi normální, že chtějí lépe jíst, obléci se, zas něco znamenat. Jenže – mají se pokořit ještě více než ve vězení a žít ještě hůře, ač jsou na svobodě.

LN Řekněte mi něco o prvním vězni, se kterým jste si psala?

Ten psal mnoho dopisů na různá místa. Z domu mu na ně neodpovídali, což nečiní dodnes. Asi ze zoufalství napsal na farní charitu, kterou mu někdo doporučil. Tak jsem se k němu dostala já. Když jsem ho poznala, bylo mu kolem dvaceti.

LN Jste stále v kontaktu?

Ano, už dvacet tři let. Byl už několikrát venku, naposledy dostal velmi dlouhý trest.

LN Píšete si, nebo se i vídáte?

Hlavně si píšeme, ale byla jsem se poprvé podívat i u jeho soudu a soudce mi říkal, že přestože je Rom a prožil celé dětství v dětském domově, tak má šanci žít normálně. I nadále jsme mu pomáhali, vždycky když ho propustili, chodil k nám domů…

LN Co na to říkaly vaše děti, že se u vás doma občas objevil bývalý vězeň?

Braly je stejně normálně jako my. Ani manžel nic neříkal, je to trpělivý chlap. Kluci říkají, že musel mít svatou trpělivost. Mnohé z nich zaměstnával – měl stavební firmu – a vyučil je řemeslu.

LN O čem si vězni chtějí psát?

Všichni chtějí dopis především dostat, ani ne tak ho psát, protože jejich život je obrovsky nudný. I když výjimky se také občas objeví. To pak jsou dopisy na několik stran, básně, texty k písním, dokonce celá kniha. A kreslí.

LN Nemají potřebu psát o tom, jaký byl jejich život před vězením?

To vyčerpáte v jednom dopise. Nechávám to na nich, zda mi napíší, jakou mají trestní minulost. Spíše mi o tom ale vyprávějí při osobním setkání, dopisy se ve věznicích před odesláním přece jenom kontrolují.

LN Co jim píšete vy?

Každému něco jiného. Snažím se v nich probouzet chuť žít normálním životem, aby se o to alespoň pokusili. Ptám se, jestli přemýšlejí, co budou jednou dělat, jestli si píší s někým z rodiny, jestli ji nechtějí kontaktovat, jak se cítí… Spíš dávám podněty já jim.

LN Ještě se vrátím k vašemu prvnímu vězni. Proč si myslíte, že se do vězení stále vrací?

Asi v tom hrálo roli, že se vždycky chytil nějakého špatného kamaráda. Oni taky kluci mnohokrát nikoho jiného neznají. Je to pro ně hodně těžké. Nikdo by si asi nemyslel, že to pro ně má být lehké, jsou to lidé, kteří něco spáchali. Trest by měl být, po odchodu z vězení by ale měli dostat šanci.

LN A podle vás ji nedostávají?

Některé přijmou zpátky jejich rodiny, ti to pak mají lehčí. Jiní ale nemají kde bydlet a do ubytoven se jim nechce, protože tam potkávají stejnou skvadru lidí jako ve vězení. I azylový dům jim silně připomíná pobyt v kriminále. Tak hledají třeba společný podnájem, ale to stojí dost peněz. Sociální byt dostanou málokdy. A jak seženete práci, když máte záznam v rejstříku trestů, spíte pod mostem a nemůžete udržovat hygienu?

LN S čím ještě bojují?

Po mnoha letech ve věznici nemůže být člověk psychicky v pohodě. Lidé ve vězení nejsou andílci, jinak by tam nebyli, jsou to prudší nátury. Snažím se je v dopisech připravit na to, že to nebude lehké, že úředníci nebudou mít čas si s nimi povídat, že tady na ně nečeká zaměstnavatel. Přesto když vyjdou ven, jsou překvapení, že hned neseženou zaměstnání za dvacet tisíc. Dohánějí je dluhy a exekuce.

LN Jsou tedy dost rozčarovaní.

Pokud jsou ve věznici mnoho let, trvá dost dlouho i návrat do společnosti. Lidé, kteří páchali trestnou činnost, si leckdy žili dost luxusně. Pak se dostali do vězení, kde jim rozhodně nebylo moc dobře. A když jsou venku, rádi by si vše vynahradili. To je asi normální, že chtějí lépe jíst, obléci se, zase něco znamenat. Jenže – mají se pokořit ještě více než ve vězení a žít ještě hůře než ve vězení, ač jsou na svobodě. To je málokdo ochotný přijmout. A tak to leckdy neunesou a vracejí se zpět do prostředí, které dobře znají, kde mají jisté postavení, seženou peníze.

LN Na jaké problémy konkrétně narážejí?

Například Karel: má v občance trvalé bydliště v Karlových Varech, ale žije v Praze jako bezdomovec. Pokud chce dávky získat, musí na úřad práce v místě trvalého bydliště. Když sežene peníze na cestu, odjede do Varů, kde s ním úředník vyplní mraky formulářů. Přesto, že je bezdomovec a žije pod mostem, musí vyplnit, jaké má odběry elektřiny, metry v bytě… Úředník by měl následně kontaktovat pracovníky úřadu práce v Praze, aby provedli šetření, jestli pod oním pražským mostem opravdu bydlí. Toto je poněkud absurdní představa. Nakonec mu však stejně doporučí, ať si raději vyřídí vše na některém úřadu v Praze. Tam ho ovšem vyhodí, protože má trvalé bydliště ve Varech. Po této anabázi chodí ke mně zcela zničený, rozčílený, plný agrese.

> Když je někdo šikovný, může psát ostatním vězňům dopisy, žádosti, stížnosti, tím získává ochranu. Ti, co nemají nic a nikdo jim nic nepošle, perou ponožky a spodní prádlo, slouží.

LN Co přináší život s vězni vám?

Pro mě je to nekonečné poznání. Já bych svůj život ve své prostotě chtěla mít jednoduchý, aby každý dělal to, co má, aby do sebe vše zapadalo. Díky mým klukům poznávám, že toho hodně nefunguje a bere mi to iluze. Stát by měl dělat vše pro to, aby se po vykonání trestu do vězení nevraceli, aby nám dál neškodili.

LN Jak v Česku funguje péče o vězně, kteří vyjdou z vězení?

Je dobře, že jsou tu neziskové organizace, jako třeba Rubikon, ale všechno záleží na penězích. Když je dostanou, mohou pomáhat, když peníze nedostanou, musí programy přerušit. Každý vězeň má také po propuštění možnost navštěvovat kurátora. Ten mohl dřív vyplatit až 1000 Kč do začátku. Dnes jim může dát jen doporučení pro úřad práce, aby dostali dávku. My jsme malá organizace, nyní se staráme o asi dvacet lidí. Vyslechneme je, vytelefonujeme potřebné, poradíme, doprovázíme...

LN Vaše nezisková organizace také vozí děti do věznic a pořádá debaty s vězni ve škole. Co je na této zkušenosti pro děti nejvíc odstrašující?

Mnoho dětí říká, že to jsou pro ně nové informace a to je pro mne podstatné. Myslím, že lidé si neumějí přestavit, co trest odnětí svobody skutečně znamená.

LN Co konkrétně si neuvědomujeme?

Jedna z nejhorších věcí je právě konec svobody, nemožnost dělat si co chcete, chodit kam a s kým chcete, být v kontaktu s rodinou, dětmi. Dále, že jste v kolektivu, který jste si sama nevybrala. Své postavení si tam musíte vybojovat. Pro ustrašeného člověka to tam není dobré. Když je někdo šikovný, může psát ostatním dopisy, žádosti, stížnosti, tím získává ochranu. Nebo umí kreslit, tak mu spoluvězni nosí fotografie, on je namaluje a oni mají dárek. Ti, co nemají nic a nikdo jim nic nepošle, perou ponožky a spodní prádlo, slouží. To už je nelehká úloha. Ve vězeňské kantýně si může nakoupit jen ten, kdo má konto. Šikana tam samozřejmě taky je. Vězeňská služba si některé vězně předem vytipuje jako osoby možného napadení a pak je kontrolují. Když mají modřiny, tak ale často nepřiznají, kde k nim přišli. Pro nás zvenčí je to těžko pochopitelný svět.

LN Setkala jste se, předpokládám, i s někým, kdo zabil.

Ano, ale to nejsou ti nejnebezpečnější. Vždy neplatí, že kdo zabije jednou, zabije znovu. Navíc to bývají často inteligentní lidé, dokážou nahlédnout na to, co provedli. Hůř jsou na tom ti, kteří berou drogy. Tam pak zdravý rozum a zábrany nefungují.

LN Zažila jste okamžik, kdy vrah řekl před třídou dětí, co spáchal?

Ano, chvíli je ticho a pak se pokračuje v otázkách typu Proč? a Jak?

LN Jste jediná organizace, která vozí děti do věznic?

Ano, jezdí s námi děti z pražských základních škol, kterým už bylo patnáct. Je na dětech, zda si něco zapamatují, vyvarují se toho, co by je do vězení mohlo dostat. Je to stejné jako s vězni, do nich taky můžeme hučet horem dolem, nakonec je to ale na nich, jestli mají chuť to tentokrát změnit, nebo jestli to vzdají.

LN Máte kluky, kteří vám dělají radost?

Ano, fakt jsem ráda, když už se jim v životě daří. Bydlí někde v bytě, v domku s manželkou, pracují, vedou hezký život nebo se smíří s rodinou. Kolikrát mi sami říkají: Máš z nás radost, co? Ale trvá to, jsou to roky kontaktu a nesmíte to vzdát, i pokud se vracejí do vězení.

Eva Carbolová

Narodila se v roce 1953, vychovala šest dětí. V roce 1995 se stala vedoucí úseku péče o obviněné, odsouzené a propuštěné jako dobrovolná pracovnice Farní charity Chodov. Spolu s manželem se stali členy Vězeňské duchovenské péče. V roce 2003 založila občanské sdružení Prakprevence kriminality. Pražským školám nabízí exkurze do věznic a další preventivní programy.